

Hij kwam vanonder de verschoven dakpan uit en zette zich af. Cirkelend boven de schuur nam hij de omgeving in zich op. Geluidloos zweefde hij door de nacht, langs een strook bomen, laag over de varens en bramen. Plotseling steeg hij steil op naar de top van een lange naaldboom. Daar sloeg hij z'n klauwen om een tak en vond hij moeiteloos z'n evenwicht. Hij zocht naar afwijkingen in het landschap. Aan de kant waar het licht een paar uur eerder in roze vlammen was verdwenen bewogen de takken wat meer dan waar de dag over een paar uur weer zou verschijnen. De stille velden leken leeg, de grote dieren die er overdag graasden waren weg en de vogels die in het volle zonlicht wurmen uit de bodem trokken of insecten uit de schors van boomstammen peuterden waren teruggekeerd naar hun slaapplek. Toch bewoog er nog van alles tussen het korte gras en de langere halmen die langs de stroompjes stonden. Muizen schoten gaten in en uit op zoek naar zaden en nieuwe aanwas van klaver, op hun hoede voor gevaar uit de lucht, maar te slechtiend om een duikvlucht te ontwijken. Hij zocht de bosranden af naar buizerds of vossen die hem zouden kunnen bespringen, maar hij leek voorlopig het rijk alleen te hebben in de inmiddels kleurloze nacht.

Hij gleed tussen de bomen naar het einde van een weide, waar hij zijn vleugels wat kantelde om zich te laten horen. Prooien maakten dan vaak de fout van het geluid weg te ren-

nen, het pad op waar geen ontsnappen meer mogelijk was.

Hij bezocht twee andere velden en kwam nog een paar keer terug om dezelfde methode te gebruiken en aan het einde van de nacht vloog hij over een witte deken die uit het landschap opsteeg naar de nok van de schuur waar zijn vrouwtje en drie jongen wachtten op de stukgetrokken muizen. De kuis- kens maakten snurkende geluiden. Hij werd er onrustig van, ook al had hij weinig te duchten. Een paar winters geleden drong een torenvalk hun nestruimte binnen. Ze hadden hem er met alle macht uit moeten werken, maar verder zaten ze hier onbedreigd op twee balken van uitgedroogd eikenhout, onder planken uit hetzelfde bos dat allang niet meer bestond. Toen hij zijn hoofd weer naar buiten stak zag hij onder zich het donkere monster omhoogkijken dat elke nacht naar hem gromde. Hij dook erlangs en krijste de nacht aan flarden. Achter zich hoorde hij een machteloos geblaf.

1

Het moest gebeuren. Ben Meyer kon de periode niet afsluiten zonder echt een nieuw begin te maken, en de komst van zijn jongere broer en diens gezin bood hem de ideale gelegenheid.

Eenentwintig was hij, toen hij aan het Amsterdamse Alexanderplein met z'n bagage op tram 9 stapte, nu bijna acht jaar geleden. Leo stond op de halte en zwaaide, maar Ben moest z'n kartonnen koffers vasthouden en wankelde in het gangpad terwijl de wagons krijsend de Plantagebuurt in draaiden en het spoor volgden richting Centraal, waar hij de trein naar Enschede zou nemen. Een tussenstop op weg naar Berlijn, maar dat wist hij toen nog niet. Daar kon hij die dagen alleen nog maar van dromen.

De wereld was na zijn vertrek volledig overhoopgehaald. Twee koffers met z'n camera en wat kleren, daarmee was hij uit Amsterdam vertrokken, en met niet veel meer was hij aan de andere kant van de oorlog neergestreken, in Walbeck, net over de grens bij Venlo.

Nou ja, wel met veel meer: met Inge, een hoofd vol herinneringen voor het leven en hier en daar nog een scherf in z'n lijf.

Leo en Marlies stapten bij de poort van hun fietsen en tilde de kinderen uit hun zitjes. Leo haalde twee koffertjes van de bagagedrager die hij boven z'n voorwiel had gemonteerd,

zette ze op de grond en pakte een reistas en een heuptas uit de mand die hij bij Marlies aan het stuur had gehangen. Ze zetten de fietsen op de standaard en liepen over het halfverharde kiezelpad door de appelgaard in de richting van de boerderij. Ondanks de hitte renden Eddie en Emma om hun ouders heen tot een hond blafte als een kanon dat elke twee seconden vuurde. De kinderen zochten bescherming achter hun moeder en keken met toegeknepen ogen tegen de zon in naar een rottweiler die op z'n achterpoten stond. Het beest werd omhooggetrokken door de ketting die hem aan een hok gebonden hield. Eén voorpoot stak als de loop van een tank uit z'n borst.

Ben was voor hen nog onzichtbaar, hoog in de volle kroon van de enorme moerbeiboom, midden op de plaats voor de boerderij, een boom groot genoeg om later in de middag het halve huis van schaduw te voorzien. Tussen de bladeren door zag hij het gezin in zijn richting lopen. Marlies had hij een keer eerder gezien, toen ze met Leo op het Haarlemmerplein voor de bioscoop stond. Een iele scholiere, ze had net eind-examen hbs gedaan en stak tenger af tegen zijn sportieve broertje. Nu zag hij moederheupen en rechte schouders. Leo had een mannenlichaam gekregen, maar z'n gezicht was nog steeds jongensachtig. Ben stapte van tak naar tak, hing de snoeischaar aan een knoest en werd pas opgemerkt toen hij van de laagste tak twee meter naar beneden sprong. Hij veerde meteen vanuit zijn gehurkte houding overeind en legde met een scherpe fluit de hond het zwijgen op.

Leo's handdruk was ferm. Onderarmen als van een bootwerker, dacht Ben. De schouder die hij vastpakte was hard en hoekig.

Marlies gaf hem twee kussen op de wangen en stelde hem

voor aan de kinderen als oom Ben. Hij stak z'n hand op naar Eddie en knipoogde naar Emma. De kinderen leken nog wat geïntimideerd, maar hij vond dat ze er gezond uitzagen. Goed doorvoed, rode koontjes van de zon, het blonde haar opgetist door de rijwind.

Was de reis probleemloos geweest?

Leo knikte.

Het was de eerste grote treinreis voor Eddie en Emma, zei Marlies, maar daar doelde Ben niet op. Het stuk van Venlo naar Walbeck, op de fiets, daar ging het hem om. Er zat een doorgang in het grenshek – althans, het hek zou tot in een meertje moeten doorlopen, maar dat stond droog en daardoor was de afzetting zeker een meter te kort, waardoor je er met de fiets aan de hand langs kon lopen. Hij had het beschreven in een brief en er een tekening bij gevoegd. Het zou onnodige formaliteiten schelen. Ze hielden er bovendien rekening mee dat Leo nog een keer zou worden opgeroepen om vragen over Ben te beantwoorden en dan kon een paspoort met stempels gedoe geven. En als het jonge gezin in het bos douaniers zou tegenkomen, zou Leo zeggen dat ze verdwaald waren, om alsnog netjes via de dichtstbijzijnde overgang de grens te passeren.

Je ziet er goed uit, zei Ben. Atletisch.

Hij had een tik, een trekkend spiertje naast z'n rechteroog en het speelde precies op toen Leo hem onderzoekend aankweek. De hond blafte weer en Ben floot nog een keer, nu wat harder, waarop de hond piepend ging liggen.

Sorry. Er komen niet zo vaak mensen op het erf.

Jij ziet er ook gezond uit. Het platteland doet je goed.

Achter Ben kraakte de keukendeur.

Inge, zei hij.

Haar donkerblonde krullen golfd en naar achteren. Ze was met een foto van Marlene Dietrich naar de buurvrouw gegaan, die had in ruil voor een pot appelboter haar best gedaan.

Inge zag dat de kinderen gebiologeerd naar de hond keken.

Otto ligt overdag meestal in het hok aan de ketting. Het is een waakhond, geen hond om mee te spelen. 's Nachts loopt hij los rond binnen het hek om ons en onze spulletjes te bewaken, zodat we allemaal veilig kunnen slapen. Jullie moeten 's ochtends even wachten met naar buiten gaan tot Otto weer aan de ketting ligt.

Eddie wees naar de hond.

Waarom heeft hij geen pootje?

Dat weten we niet. Hij is van een vriend van oom Ben, van wie dit huis is. We zullen het hem eens vragen.

Tegen Leo en Marlies zei ze dat de deuren 's nachts op slot gingen en ze de sleutels uit de sloten haalden, waardoor ze 's ochtends niet zomaar naar buiten konden.

Otto kwam weer overeind en blafte toch weer twee keer. Ben deed twee passen richting de hond, die zweeg en zich terugtrok in z'n hok om er meteen weer uit te draaien en ervoor te gaan liggen.

Inge bukte voor de kinderen en gaf hun samen een knuffel.

Wat ben ik blij jullie eindelijk te zien.

Ze wees op een dikke zwart met witte poes die in een krat naast de keukendeur lag te zonnen.

Dat is Ellie, ze vindt het fijn om zachtjes geaaid te worden.

Toe maar, zei Marlies.

Ze liepen er voorzichtig op af, met meer dan een schuin oog op Otto. Emma hurkte, zag dat Ellie één oog had dat

bewolkt leek en vond dat er een beetje eng uitzien, maar ze aaide toch maar voorzichtig over de rug en toen de poes begon te spinnen volgde Eddie haar voorbeeld.

Fraaie omgeving, zei Leo. We reden net langs een bloeiende heide, de geur was bijna bedwelmend. En wat een schitterend landhuis, verderop in het bos.

Haus Steprath, zei Inge. Daar zitten Britse officieren met hun staf. *Field security*. Goed voor de veiligheid. Veldmaarschalk Montgomery heeft hier vlakbij zijn hoofdkwartier gehad. We hebben goed contact met de Britten.

Schitterend gebouw, daar ga ik graag nog eens kijken.

Inge wenkte de gasten om mee te komen en dirigeerde Otto het hok in en sloot dat af met de deur die Ben van een oud ijzeren rooster had gemaakt.

Leo keek naar het woondeel en schatte het ruim honderd jaar oud en dacht dat de schuur ernaast nog ouder was – de spanten die onder de laagste dakpannen zichtbaar waren leken sterker verweerd dan de uiteinden van de gordingkap die onder de nok van de boerderij uitstak. Boven de voordeur van de boerderij was een steen ingemetseld waarin de naam Ebenezer stond gebeiteld.

Ben nam hun tassen over, zette die binnen bij de bank en begon aan een kleine rondleiding. Inge zei dat de eigenaar, Bens kameraad Rudolf, weduwnaar was en dat zijn ouders tijdens de oorlog waren overleden – gewoon, van ouderdom – en dat hij een aantal maanden in een hersteloord moest verblijven. Dat hij hen in ruil voor het onderhoud liet verblijven tot hij terug was, of tot zij een eigen woning hadden gevonden. Dit wisten Leo en Marlies al uit Bens brieven, maar dat kon Inge niet weten. Ze vertelde dat ze naar een eigen huisje zochten in een stadje waar ze een fotozaak konden be-

ginnen. Ze probeerde zo goed en zo kwaad het gesprek een beetje op gang te houden. Het had toch iets ongemakkelijks, een kennismaking onder deze omstandigheden.

Inge liet Marlies de keuken zien, Leo keek in de woonkamer naar de stapeltjes boeken op de goeddeels lege planken van een grote wandkast.

Er staan er boven nog een paar, zei Ben, maar veel is opgestookt. Dit is de hal, en dit zijn twee kamers die we voor opslag gebruiken. De achterste deur is van mijn donkere kamer voor de foto's. Die hou ik op slot, zodat de kinderen niet per ongeluk naar binnen gaan. Er staan ook chemicaliën, fixeer. De slaapkamers zijn boven.

Hij pakte de bagage en liep ermee de trap op, liet Leo en Marlies hun kamer zien en het aangrenzende kamertje voor de kinderen, die meteen hun hoofden door het open raam naar buiten staken.

De koffers en tassen werden bij de bedden gezet. Weer buiten zagen de kleintjes kippen, en renden eropaf. Leo en Ben haalden de fietsen en zetten ze in een schuur, waar Leo z'n blik over de werkbanken en rekken met gereedschap liet gaan. Roestige scharen, scheppen, harken, hoogplukkers, palendrijvers en rollen prikkeldraad.

Marlies liep snel naar boven en een paar tellen later kwam ze met twee pakken koffie de trap weer af. Inge nam ze aan en rook eraan met gesloten ogen en dankte haar met een ongemakkelijke omhelzing. Ze borg de pakken op in de keuken en kwam terug met een camera en een snoer en gaf hem aan Ben. Marlies riep de kinderen en zette hen onder de moerbeï, voor Inge, die haar handen op hun schouders legde. Ben monteerde het snoer, stelde het toestel af, zette het op de tuintafel en voegde zich met een paar snelle stappen bij het gezelschap.

Laten jullie je spierballen maar zien, zei Marlies. Eddie en Emma poseerden als bokkers, gebalde vuistjes naar voren, zoals ze van hun opa hadden geleerd, net als Ben en Leo lang geleden. De kinderen gromden als beren.

Leo zag dat Ben niet ontspande maar strak en stijf poseerde, als klaar voor inspectie. Hij hoeft alleen nog z'n arm te strekken, dacht Leo. Onze eigen rotmof.